

MEMÒRIA DE LA LLICÈNCIA D'ESTUDIS B1
Curs 2008-09

EL BLOC DE L'EVA
La narració del cos

Sílvia Aymerich i Lemos
Supervisor: Joan-Josep centelles

ÍNDEX

1.- Introducció:

1.1.- Antecedents de la narrativa de ciència-en-ficció

1.2.- El tema del bloc de l'Eva

1.3.- Objectius i resultats proposats.

A) Facilitar l'aprenentatge

B) Promoure el treball per competències

C) Diversificar els usos educatius

2.- Treball dut a terme:

2.1.- Disseny del pla de treball.

2.2.- Metodologia emprada.

2.3.- Descripció dels recursos utilitzats

3.- Resultats obtinguts.

3.1.- Els resultats col.laterals

3.2.- Difusió i presentacions

3.3.- Els materials elaborats.

A) Material per al professorat

B) Material per a l'alumnat

4.- Conclusions

5.- Bibliografia comentada.

6.- Addenda

6.1.- La narració

6.2.- Les activitats

6.3.- La guia didàctica

1. Introducció

El Bloc de l'Eva¹ és una novel·la de **ciència-en-ficció** en **format bloc**, publicada dins **e-SOLARIS**², el bloc multilingüe de xtec blocs, creat per a albergar-hi narrativa amb contingut científic per a **ús educatiu**.

1.1 Els antecedents de la narrativa de ciència-en-ficció

Tal com apareix a la pàgina fixa de e-Solaris, "Jordi de Manuel, professor de biologia i escriptor, definia així el terme encunyat fa uns anys per Carl Djerassi:

"Gènere literari que fa servir la ciència per vertebrar l'argumentació i que planteja dilemes ètics en trames narratives relacionades amb la ciència i la implicació social d'aquesta."

Aquesta definició ens sembla molt acurada atès que incideix en tres aspectes clau d'aquest gènere: la **ciència** com a eix de **l'argument literari** en el seu component **èticossocial**.

Al nostre país, Pere Roig en va ser un dels principals impulsors de la novel·la de ciència en ficció amb finalitat educativa amb la creació l'any 1994 de la col·lecció "Projecte Solaris" Editorial Eumo dins la qual, vam tenir el plaer de publicar tres novel·les, que Ediciones Octaedro versionà en castellà.³

Dins el context educatiu, la ciència-en-ficció es presenta com una metodologia CLIL+, atès que s'hi afegeix el potencial **motivador** i **formador** d'aquesta tipologia textual, tal com recomanava en el document *Beyond 2000*⁴:

"Our proposal is that science education should make much greater use of one of the world's most powerful and pervasive ways of communicating ideas – the narrative form"

En aquest sentit el Bloc de l'Eva, s'insereix plenament en aquesta tipologia de la narrativa, atès que gira a l'entorn de les qüestions científiques relacionades amb el coneixement del cos humà, amb la presa de decisions relacionades amb la salut amb els dilemes i compromisos que aquestes decisions porten implícits.

---

¹ <http://evac.edublogs.org/>

² <http://blocs.xtec.cat/assaig/>

³ Vegeu Bibliografia

⁴ Document elaborat pel grup de treball encarregat de definir el marc del nou currículum del Regne Unit dirigit a satisfer les necessitats dels ciutadans en el camp de la ciència (www.kcl.ac.uk/content/1/c6/01/32/03/b2000.pdf)

1.2 El Bloc de l'Eva dins e-SOLARIS

És precisament l'anàlisi de l'ús d'aquesta eina formativa tan poderosa, en un format tan productiu com el bloc, que constituïa l'eix de la nostra argumentació en la presentació realitzada a la **Conferència Internacional sobre el Multilingüisme**⁵ a la Universitat de Londres l'abril de 2009.

"En un món altament tecnificat, **la literacitat científica** ha esdevingut part inherent del **dret a l'educació**. Les societats multilingües estan, a més, compromeses amb la **promoció de les llengües** menys esteses del seu territori. "

El **bloc e-SOLARIS**, és, doncs, un espai virtual on ubicar **narracions científiques** dissenyades per al **treball per competències**.

Els destinataris del Bloc són els **centres educatius**, els **docents** i els **particulars** interessats en les possibilitats que ofereix la ficció per al treball per competències.

En particular, el Bloc de l'Eva apareix a la **llista de blocs**, a costat d'altres dos blocs dissenyats per a altres dos nivells educatius:

- **El drac de Collserola** (Primària) <http://valday.edublogs.org/>
- **Aïllats** (Secundària) <http://secondaryeducation.edublogs.org/>

1.3 Potencial del format bloc

La utilització del format bloc, a diferència del llibre, permet **seqüenciar i esmicolar** la informació de manera efectiva, atès que condiona l'obertura dels capítols a la **realització prèvia d'activitats** de preparació, la solució de les quals serveix de contrasenya per entrar-hi. Amés, permet la inclusió **d'enllaços** a recursos reals relacionats amb les diferents àrees del **currículum**.

A) Avantatges en disseny

L'autor té al seu abast el **control de la forma externa** de la seva obra dins les possibilitats ofertes per cada model de bloc.

- Personalitzar **imatge de capçalera** en funció de la **temàtica, l'efecte buscat** i del **grup destinatari**
- Seleccionar la font de la **lletra**, el tipus i el color
- Afegir **material multimèdia** amb enllaços o inserint-lo

---

⁵ http://www.lww-cetl.ac.uk/part_7/International_Conference.htm

B) Oportunitats didàctiques

- **Aprentatge reflexiu i col.laboratiu**
  - **esmicolament** (pàgines, subpàgines i entrades)
    - **temporització i pautat** del "lliurament" (protegint pàgines amb contrasenyes lligades a la realització de tasques)
    - **Creació d'interaccions simètriques** amb els destinataris (comentaris d'altres autors, de docents o d'aprenents)
  - **Treball per competències**

Dins les competències clau, s'incideix particularment en:
  - **Competència comunicativa i audiovisual** (lectura activa i crítica, tipologia de textos, llengües oficials i estrangera)
  - **Competència artística i cultural** (desenvolupament estètic, creativitat i participació activa)
  - **Competència digital:** (llenguatge i eines TIC, cercar, processar i comunicar informació, evitar l'aïllament)
  - **Competència matemàtica** (contextualització de les operacions matemàtiques i aspectes d'economia pràctica)
  - **Competència d'aprendre a aprendre** (motivació autonomia, autoconfiança, evolució, constant reconsideració)
  - **Competència social i ciutadana** (entendre la diversitat, cercar l'origen de problemes socials, la crítica positiva)
- **Aprentatge vicari** mitjançant el protagonista de la ficció a qui pot acompanyar i ajudar resolent els problemes que se li plantegen en el seu períple vital.

C) Possibilitats literàries

- **Superar les limitacions del format paper** tot mantenint-ne els avantatges (impressió) **potenciar la versemblança en gèneres didàcticament tan productius** com el dietari, la novel·la per lliuraments i el gènere epistolar.
- **Incrementar els *inputs*** (atendre el lector en la diversitat d'estils d'aprenentatge, records que es guarden en diferents llocs segons l'estímul, enllaçant amb els referents reals de l'autor).
- **Feed-back directe** dels lectors (altres autors, docents, alumnes)

1. 3 Objectius i resultats proposats.

A) Facilitar l'aprenentatge

Perquè el lector se submergeixi en la vida de l'Eva i faci els aprenentatges científics i lingüístics de manera integrada seguint les seves vivències, calia que l'Eva fos "ben real", és a dir prou **versemblant** com perquè el lector hi creés un **lligam emocional** facilitador de l'esforç que l'aprenentatge requereix. El format bloc, en aquesta línia ofereix **múltiples possibilitats**.

- **El disseny del format**

El bloc és una eina inicialment utilitzada com a diari personal on hom comparteix vivències i busca complicitats amb "ànimes bessones" dins un públic universal. Per aconseguir-ho amb el bloc de l'Eva, calia que aquesta tingués una identitat i una veu prou personal, prou creïble no tan sols en el llenguatge utilitzat sinó també en la motivació per escriure un bloc i en la tria del disseny.

Waterlily 2.5 opció de disseny oferta per Edublogs⁶ ens va semblar la més adient. Té un toc intimista sense ser massa ensucrat a diferència d'alguns dissenys que abusen del color rosa.

- **La pàgina estàtica**

Ens ens va semblar que el text de la pàgina estàtica que trobem en entrar al bloc havia de ser particularment convincent en el sentit de la versemblança.

"Aquest és el bloc de l'Eva.

La coneixereu perquè parlarà en primera persona des d'aquestes pàgines. Us farà partícips dels coneixements del cos humà que ha anat adquirint al llarg dels anys, però també dels seus gustos musicals, dels seus films favorits, dels llibres que han marcat els darrers 18 anys de la seva vida. Els que van des del seu retorn a Barcelona l'hivern del 1983, fins l'estiu del 2001, data del seu darrer lliurament."

Queda per tant palès que qui penja les pàgines no és l'Eva, sinó "uns administradors" que actuen en nom seu i amb el seu consentiment i que al llarg del relat coneixerem.

"No ens fem responsables de res del que hi escriu: nosaltres som uns mers administradors a qui ella fa arribar el relat dels seus instants més clars i dels seus dies més obscurs. Tot i que en i ha autoritzat, hem decidit no afegir ni treure res del seu text. És per això que evac (Eva Campdededrós) és qui consta com a única autora.

---

⁶ amb el qual vam treballar en el curs Comenius "Designing activities for the 2.0 language classroom l'estiu 2008 a la Universitat d'Utrecht

Tan sols ens ha demanat que tanquéssim amb contrasenyes els capítols a partir del segon per tal que, abans d'entrar-hi us "activéssiu" i demostréssiu que esteu en disposició d'entendre a fons el que us explica en el següent. Vol assegurar-se que no la jutjareu. Poseu-vos la mà al cor: no faríeu el mateix vosaltres?"

I per tancar, jugant amb el poder evocador de les cançons, capaces de transportar-nos fins a una època determinada, s'afegeix l'enllaç a un enregistrament de la famosa cançó *Every Breath* de Police justament fet el 1983, any en que l'Eva inicia el seu relat per entregues.

"A tall d'inici, us demanem que escolteu a cançó que sonava en el seu cap aquell dia boirós quan aterrà l'avió que, des de Londres, la tornava a Barcelona després d'una llarga estada..."

A mà dreta, apareixen en aquesta mateixa pantalla, un seguit de 18 pàgines numerades amb una última pàgina sense número titulada "EL MEU SECRET" que l'alumne fàcilment entén com el dietari de l'Eva Campdepedrós.

B) Promoure el treball per competències

Entenent que les competències clau "són interdependents i que l'èmfasi es posa en cada cas en el **pensament crític**, la **creativitat**, la **iniciativa**, la **resolució de problemes**, l'**avaluació dels riscos**, la **presa de decisions** i la **gestió constructiva dels sentiments**"⁷, el Bloc de l'Eva apareix com una **eina especialment adient** per a l'aprenentatge del funcionament del cos humà i la presa de decisions relacionades amb l'àmbit de la salut.

C) Diversificar els usos

Si el format bloc permet al creador de customitzar el disseny físic de la seva feina, aquesta capacitat ha de revertir idealment en ampliar el ventall d'usos que ofereix als seus lectors. En aquest sentit, proposem tres maneres de treballar amb aquest bloc.

- **Lectura per plaer**

El bloc de l'Eva es pot utilitzar com a lectura d'entreteniment tan sols responent al **PREPARA T** amb un **test de tres preguntes** directament lligades al capítol anterior que apareix en obrir l'**ACTIVA T** corresponent.

El fet que hi hagi tres opcions excloents (a, b, c), facilita que s'hi pugui arribar per eliminació. Així s'assegura que tothom que vulgui podrà

---

⁷ Recomanacions del Parlament Europeu <http://europa.eu/scadplus/leg/en/cha/c11090.htm>

aconseguir entrar al següent capítol i que a ningú no li serà negada la entrada. Pensem que aquest és un **element integrador important** atès que va adreçada a un públic adult molt sensible amb un sentit del ridícul molt acusat.

D'altra banda, que entrada al capítol següent sigui per tempteig i no per coneixement real no crea problemes de comprensió greus, atès que els personatges i les situacions continuen, donant contínuament segones, **terceres, i més oportunitats** per entendre allò que no ha quedat clar en capítols anteriors. Com a la vida, la comprensió de les situacions no és instantània i sovint un: "Ara ho entenc" sobre una qüestió no arriba fins que aquesta fa temps que ha passat i algun fet del present ens la recorda. I no per això ens quedem aturats. Aquesta tipologia de lectura simulària, doncs, una actitud vital ben humana,

- **Lectura amb aprofundiment temàtic**

La proposta d'activitats ACTIVA T A FONTS permet als que s'hi sentin preparats, aprofundir en els temes científics, lingüístics i socials esmentats en els diferents capítols.

- **Lectura amb investigació associada**

Finalment, la consigna INVESTIGA es la tercera opció, en a línia de les webquests, que s'obren a aquells que tenen un interès particular per algun dels temes. S'hi proposen enllaços i un seguit de preguntes que ajuden a reflexionar sobre les qüestions plantejades.

D'aquestes tres tipologies anteriors es desprèn que aquests materials poden ser utilitzats en l'educació d'adults com a :

- Material **d'autoformació**
- **Lectura recomanada**
- **Material de text** en un mòdul que treballi la salut de manera competencial

2.- Treball dut a terme:

2.1.- Disseny del pla de treball.

En una primera instància ens vam proposar de seguir el calendari mensual marcat en el projecte treballant capítols sencers. És a dir seguint tres passos per a cada capítol:

1r Redacció del text

2n Creació de les activitats didàctiques amb enllaços

3r Col·locació dels materials dins el bloc

A partir del 5è capítol (amb menys d'un terç de la feina fet), vam adonar-nos que quan penjàvem al bloc ens encallàvem, atès que invertíem molt de temps en anar retocant el disseny del bloc i no avançàvem en el la creació de material pròpiament dita.

A partir del 5è capítol, doncs, de comú acord amb el supervisor, vam decidir mantenir el bloc tancat i anar treballant en documents word que penjaríem al final de tot quan estiguessin revisats i donats per bons. Això ens va fer avançar més ràpidament en la feina.

Quan ja teníem les 2/3 parts fetes, el supervisor va suggerir que acabés la redacció dels capítols, que no em preocupés de les activitats i que em concentrés en la història per tal que les activitats no tallessin les ales al que, per damunt de tot, era un text literari. Això va donar una empenta definitiva a la feina. I ha prioritzat el que és el fil conductor del material sense qual aquest no se sosté: la narració.

2.2.- Metodologia emprada.

La Metodologia va anar canviant a llarg dels mesos en funció de la valoració que fèiem juntament amb el supervisor que, per la seva formació i el seu tarannà, va tenir una actuació molt activa en creació de les activitats d'aprofundiment científic.

Utilitzàvem un **document word amb diverses entrades** : resum del capítol, activitats científiques, activitats lingüístiques i activitats socials, que ens ha anat acompanyant al llarg dels mesos i ha estat molt útil per situar-nos en les reunions mensuals i en el temps entre reunions.

La comunicació assídua per **correu electrònic** i en menor proporció, telefònica ha estat també molt fluida: **setmanalment durant els primers mesos** i diària en els darrers temps.

2.3.- Descripció dels recursos utilitzats

Entre els nombrosos recursos consultats (només una part s'han utilitzat) hi ha:

- Consulta de **llibres, fulletons de salut** de diferents països (Anglaterra, Holanda i Catalunya)
- **Entrevistes personals** a brigadistes internacionals a Anglaterra (per a la creació del personatge de Sean Mc Guire)

- **Recerca de materials a materials a la xarxa**⁸ (pdf, diapositives, vídeos) d'institucions sanitàries i educatives europees i americanes en català, castellà i anglès.

3.- Resultats obtinguts.

3.1 Els resultats col.laterals

Atès que comentarem els materials elaborats en el proper punt, val la pena esmentar aquí, tal com consta a l'informe final de supervisió, que, a mesura que anàvem treballant, sorgien noves idees i, ben aviat, es va fer palesa la necessitat de crear un "bloc mare" que recollís tot allò que no tenia cabuda al bloc de L'Eva.

Així va sorgir **e-SOLARIS**, ubicat dins xtec blocs que és, tal com indica el subtítol "**un bloc multilingüe de ciència-en-ficció**". D'una banda, a més de les tres narracions en format bloc citades anteriorment, per tal de visualitzar l'impacte de la ciència-en-ficció educativa en el món editorial, el bloc conté versions en 7 llengües⁹ de novel·les de ciència-en-ficció ja publicades que donen un tast al possible visitant del bloc. Val a dir que, en un món on el diner marca la pauta de les actuacions humanes, aquestes versions han estat realitzades gràcies a la **feina desinteressada** de tot un equip de professionals de la llengua i de la ciència de primer ordre que formen, l' **Equip de Ci-en-Fi**¹⁰. L'Des d'aquí el meu profund agraïment a tots ells. accés a les seves ressenyes biogràfiques és a la següent pàgina:

La creació d'aquests materials s'ha realitzat amb una segona llicència no retribuïda que em va ser concedida, previ informe favorable de Subdirector de Formació i Innovació docent, a petició d'Ana Rodet, coordinadora responsable del seguiment de les llicències, atès, cito:

" l'interès de la feina realitzada i l'envergadura de projecte que queda per desenvolupar"

2. 2 Difusió i presentacions.

Farem aquí un llistat dels llocs i les ocasions en les quals hem fet difusió pública del projecte objecte d'aquesta llicència:

---

⁸ Val a dir que per a la selecció de materials ens ha guiat les recomanacions de professionals de renom amb els quals hem pogut escoltar en conferències, jornades i congressos a Cosmocaixa, Congrés de Metges en Llengua Catalana a Girona, i a diferents museus de Londres.

⁹ Fins al moment té pàgines en bretó, l'euskera, l'occità castellà,, l'anglès i el francès.

¹⁰ <http://blocs.xtec.cat/assaig/sinopsi/lequip/>

1) Conferència sobre el Multilingüisme a la Universitat de Londres, (abril 2009) citada a l'inici

2) Estada a Hugoenea. Pasaia Donibane (juliol 2009)

Val a dir que per a la realització d'"Aïllats", el "fill mitjà" d'e-Solaris i per tant germà del BLOC DE L'EVA, l'Associació d'Escriptors Bascos em va convidar a una estada a Hugoenea, la Casa de l'Escriptor Basc, i vaig ser entrevistada pel diari BERRIA¹¹.

3) Presentació a l'Escola Occitana d'Estiu (agost 2009)

Vam ser convidats a presentar el llibre Roger d'Orlhac i la resta de novel·les de e-SOLARIS dins la programació dels *tallers de l'Escola Occitana* d'Estiu a Vilanova d'Olt. Posteriorment, se'ns va demanar que escrivíssim un article per a la revista *Camins d'estiu* que apareixerà publicat properament.

3.3.- Els materials elaborats.

Presentarem aquí en paper, tan sols els materials del BLOC DE L'EVA, objecte d'aquesta llicència, atès que **e-SOLARIS** encara està obert a noves propostes en noves llengües. La nostra intenció és fer-lo públic i accessible als buscadors l'any 2010 quan estigui revisat.

A) Material per a professorat

A més del material en línia al qual tindrà accés a través del bloc, el professorat que ens ho demani tindrà a la seva disposició tres documents¹²:

- **La narració completa en word** (capítols 1-18 + EL MEU SECRET)
- **Les activitats en word** (Activa't 1-18)
- **La guia didàctica en word**

Afegim una còpia d'aquest material en l'addenda d'aquesta memòria.

B) Material per a l'alumnat

---

¹¹ L'entrevista a l'edició digital del diari *Berria* sense fotografies és a aquesta llarguíssima adreça:
http://209.85.229.132/search?q=cache:HnI_VGQGQpgJ:paperekoa.berria.info/papera_inprimatu.php%3Fhtml%3DBERRIA%26urtea%3Dy2009%26hilabetea%3Dm07%26eguna%3Dd20090721%26orria%3Dp00041007+silvia+aymerich&cd=207&hl=ca&ct=clnk

¹² Aquestes documents estan penjats a l'adreça següent:
<http://recursosoberts.edublogs.org/el-bloc-de-leva/>

Tot el material penjat al bloc (**narració, activitats, enllaços**) està a disposició dels alumnes i és de lliure accés. L'alumnat tindrà l'opció de **fer la lectura online** o **d'imprimir els materials** i treballar-los en paper.

Aquesta segona possibilitat, més productiva educativament parlant, li permetrà anar construint el seu **portafolis** seguint **la metodologia reflexiva col.laborativa**, imprimint-los a mesura que vagi entrant als diferents capítols prèvia realització dels tests d'accés, (les tres preguntes de tres opcions referents al capítol anterior que es trobarà a l'inici de la pàgina ACTIVA'T corresponent).

4.- **Conclusions:**

La concessió d'una llicència d'estudis a un projecte educatiu, per a un docent, en l'Any Europeu de la Creativitat és oferir-li un parell d'ales, perquè pugui donar curs lliure a les idees que la pràctica li ha anat suggerint, però que la feina del dia a dia li ha impedit de realitzar. Si aquest docent, com succeeix en una notable proporció dels casos, és escriptor, el plaer és doble i la llicència reverteix a més en dos camps bessons: el de la **cultura** i el de l'**educació**. Això no obstant, és en un tercer àmbit que pren més rellevància: en el del **reconeixement social**.

Incompresos per instàncies purament burocràtiques de l'administració, la Direcció General d'Innovació, mitjançant la persona que està en contacte directe amb nosaltres, l'**Ana Rodet**, ens fa arribar **la confiança i el suport necessari**. Ens fa saber que hi és per a tot allò que calgui, que segueix els nostres avenços, però que ens deixa fer amb la confiança i la llibertat que cal a tot creador. El meu reconeixement aquí a la seva tasca.

Un darrer **suggeriment**, per evidenciar el contrapunt amarg a la dolçor de la llicència: que les properes edicions vagin acompanyades de la possibilitat de posar en pràctica allò per al qual hem treballat en el nivell educatiu corresponent. Que se'ns doni l'opció, si cal mitjançant una comissió de serveis, de ser els **responsables del seguiment de la seva aplicació i de la valoració subsegüent**. Res més descoratjador, després del reconeixement que representa la concessió de la llicència, que veure's en la impossibilitat de treballar en l'àmbit adequat per poder posar-la a la pràctica.

5.- Bibliografia comentada

- **Un estudi sobre ciència-en-ficció *avant la lettre* que m'ha marcat:**
  - LAMARCA i MARGALEF, J. (1983) *Ciencia y literatura*. Edicions de Universitat de Barcelona,
- **El seguiment de la reflexió al voltant de l'actualitat científica:**
  - BARCELÓ, M. I altres. (2000) *10 impactes de la ciència del segle XXI*. Vic. Eumo Editorial
  - BENEJAM, P. I altres. (2005) *Mirades al segle XXI*. Eumo editorial
  - CARBONELL, E. I altres. (2000) *Sapiens. El llarg camí dels homínids cap a la intel·ligència*. Barcelona, Ed.62.
  - CENTELLAS, F. I altres. (2006) *Alguns experiments de química per a estudiants de batxillerat*. Facultat de Química. Universitat de Barcelona.
  - MORGADO, I. (2006). *Emocions i intel·ligència social : una aliança entre els sentiments i la raó*, Barcelona : Mina.
  - WAGENSBERG, J. (2007). *El gozo intelectual*. Barcelona: Tusquets.
  - WAGENSBERG, J. (2002-2007) *Fem contes de ciència*. Barcelona, Fundació La Caixa,
  - WAGENSBERG, J. (2003). *Ideas sobre la complejidad del mundo*. Barcelona: Tusquets.
  - WAGENSBERG, J. (2002). *Si la naturaleza era la respuesta ¿cuál era la pregunta?* Barcelona: Tusquets.
- **El seguiment de les noves pràctiques en l'aprenentatge de les llengües**
  - BLANCHE-BENVENISTE, Claire (1995): *Le projet EuRom4, Comprendre les langues aujourd'hui*. Paris: La TILV.
  - Clua, E., Estelrich, P., Klein, H. y Stegmann, T. (2003) *EuroComRom – Els set sedassos: Aprendre a llegir les llengües romàniques simultàniament*. Aachen: Shaker Verlag.
  - Clua, E. (2003) "EuroCom: ciutadans plurilingües per a una Europa multilingüe" *Enxarxa't*, 2. Universitat de Barcelona.

- ESTEVE, O. (2000). *La gramàtica en l'ensenyament de les llengües estrangeres a adults. Gramàtica a l'aula*. Barcelona, Graó.
- ESTEVE, O. I altres. (2006) *De l'experiència a la innovació: L'autoformació*. Jornada Innovem, Barcelona. Departament d'Educació i Universitats.

- **La revisió de les guies didàctiques treballades col.laborativament:**

Cada nova versió, cada nova edició, és una ocasió de replantejament i de posada en comú amb els professionals amb els quals he treballat. En treballs posteriors els utilitzo sempre de referència:

- AYMERICH, S. CENTELLES, J-J. ROIG, P: *Roger d'Orlhac*. Per entendre la matemàtica dels instruments de mesura. Vic. Editorial Eumo. **(amb Joan Josep Centelles)**
- AYMERICH, S. (2008). *¡Gelati!*. Para entender la evolución de la célula al hombre. Barcelona, Octaedro. **(amb Virgínia Costafreda)**
- AYMERICH, S. (2008). *Ojos de Pantera*. Para entender la evolución de la célula al hombre. Barcelona, Octaedro. **(amb Virgínia Costafreda)**
- AYMERICH, S. (2005). *Ulls de pantera*. Per entendre la genètica humana. Vic. Editorial Eumo. **(amb Virgínia Costafreda)**
- AYMERICH, S. (1998). *Gelat!*. Per a entendre l'evolució de la cèl.lula a l'home. Vic. Editorial Eumo. **(amb Virgínia Costafreda)**

- **El currículum**

- PARCERISA, A. (1996) *Materiales curriculares. Cómo elaborarlos, seleccionarlos y usarlos*. Barcelona: Graó.
- TORRES, J. (1991) *El currículum oculto*. 2a ed. Madrid: Morata.
- ZABALA, A. (1990) *Materiales curriculares. A: MAURI, T. et al. El currículum en el centro educativo*. Barcelona: ICE UB.

- **Alguns webs de referència**

<http://www.eurocomsearch.de>
http://www.spz.tu-darmstadt.de/projekt_L3/
<http://www.fernuni-hagen.de/SPRACHEN/>
<http://www.u-grenoble3.fr/galatea/>